

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ซึ่งเป็นแผนหลักในการชี้ทิศทางการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยในภาครวม ได้นำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดเรื่องคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อมุ่งพัฒนาสู่ “ผู้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศในทุกชั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มุ่งสู่ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้หลักการพัฒนาพื้นที่การกิจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดยมียุทธศาสตร์ในการผลักดันเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายทั้งหมด 6 ยุทธศาสตร์ และหนึ่งในนั้นคือ การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งแผนดังกล่าว เน้นการพัฒนาและเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชน ได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั่วไป อาทิ สถานศึกษา ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ รวมทั้งเปิดพื้นที่เวทีสาธารณะให้เป็นศูนย์รวมการแลกเปลี่ยนให้กับนักคิด และนำเสนอผลงานเชิงสร้างสรรค์ โดยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เยาวชน และประชาชนให้เข้าถึงอย่างสะดวก และใช้บริการได้เต็มศักยภาพมีการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้สมัยใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในฐานะผู้มีอำนาจหน้าที่ และบทบาท ทางด้านการวางแผน การส่งเสริม การพัฒนา และการดำเนินกิจกรรมทางด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร ได้เล็งเห็นความสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ ดังกล่าว จึงได้ดำเนินโครงการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิด สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ตามเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ข้างต้น โดยโครงการฯ ดังกล่าว มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ กระจายโอกาสการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เข้าถึง ความรู้ ข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชนที่อยู่ห่างไกลและผู้ด้อยโอกาส เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกันของคนในชุมชนและระหว่างชุมชน อาทิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรกรรม การสร้างอาชีพ ทั้งนี้ เพื่อลดช่องว่างด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Digital Divide) ตลอดจนเป็นช่อง ทางการเข้าถึงบริการภาครัฐ (e-Services) ซึ่งเน้นแนวทางการพึ่งตนเองของชุมชนและความยั่งยืน โดยกระทรวงฯ ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา รวม จำนวน 1,881 ศูนย์ กระจายอยู่ทั่วประเทศ และมีแผนดำเนินการตามแผนแม่บทเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารฉบับที่ 2 ของประเทศไทย พ.ศ. 2552-2556 ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนครบทุกตำบลกว่า 8,000 แห่ง

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ได้ใช้เงินงบประมาณแผ่นดินไปแล้วกว่า 761 ล้านบาท โดยมีค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งเฉลี่ยต่อศูนย์ จำนวน 405,068 บาท และหากมีการจัดตั้งเพิ่มเติมให้ ครบทุกตำบลแล้ว จะใช้งบประมาณแผ่นดิน รวมจำนวน 3,240,544,000 บาท ซึ่งเป็นเงินจำนวน มหาศาล แต่การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ยังขาดการวัดและ ประเมินผลอย่างจริงจัง ในด้านประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและความคุ้มค่าในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนของรัฐ

การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนและประโยชน์ที่ชุมชนได้รับในการจัดตั้งศูนย์การ เรียนรู้ ICT ชุมชนมีความสำคัญที่จะต้องดำเนินการเนื่องจากการลงทุนดังกล่าว รัฐได้ใช้ งบประมาณแผ่นดินซึ่งได้มาจากภาษีอากรของประชาชนจำนวนมาก ดังนั้น จึงจำเป็นต้องคำนึงถึง ความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ชุมชนได้รับซึ่งจะนำไปสู่การพิจารณาว่าหากรัฐจะจัดตั้งศูนย์ฯ เพิ่มเติม นั้น จำเป็นจะต้องกำหนดแนวทางการดำเนินงานและการบริหารจัดการอย่างไร และศูนย์ฯ ที่ได้ ดำเนินการมาแล้วจะมีการนำไปพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพให้เกิดการใช้ ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าอย่างไร

ที่ผ่านมากกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้มอบหมายให้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ดำเนินการกิจกรรมการประเมินผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนเพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินงานศูนย์ฯ ที่จัดตั้งในปีงบประมาณ 50-53 โดยมี

วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กรอบแนวคิดในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนทั้งในระดับโครงการและระดับศูนย์ ประเมินผลกระทบจากการดำเนินโครงการฯ ต่อผู้ใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อวิเคราะห์ผลและแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ได้มีการกำหนดตัวชี้วัด และจัดแบ่งกลุ่มจัดระดับผลการดำเนินงานศูนย์ของชุมชน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินโครงการศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน เป็นโครงการที่สำคัญที่มีผลกระทบทั้งในระดับชุมชน คือการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญให้แก่ประชาชนในชุมชน และมีผลกระทบในระดับประเทศ กล่าวคือการส่งผลกระทบต่อระดับการพัฒนาและการลดความเหลื่อมล้ำด้านสารสนเทศ ดังนั้น ในการดำเนินโครงการนอกจากต้องวางแผนและกำหนดกลยุทธ์การดำเนินโครงการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์แล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการประเมินผลการดำเนินโครงการในมิติต่างๆ เพื่อเป็นการพิสูจน์และยืนยันในการบรรลุเป้าหมายของโครงการ รวมทั้งเพื่อเป็นพื้นฐานในการออกแบบ พัฒนาและปรับปรุงกลยุทธ์การดำเนินงานต่อไป หรือการดำเนินโครงการอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ผู้ศึกษาจึงมุ่งศึกษาความคุ้มค่าในการลงทุนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนของภาครัฐ กับมูลค่าการลงทุนที่เสียไป (ในด้านเศรษฐกิจ) และศึกษาประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน (ในด้านสังคม)

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผู้ทำการศึกษาจะทำการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนและประโยชน์ที่ชุมชนได้รับในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนโดยภาครัฐ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความคุ้มค่าในการลงทุนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนของภาครัฐ กับมูลค่าการลงทุนที่เสียไป (ในด้านเศรษฐกิจ)
2. เพื่อศึกษาประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน (ในด้านสังคม)

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการพิจารณาดำเนินการออกแบบ พัฒนาและปรับปรุงกลยุทธ์การดำเนินงานโครงการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการลงทุน และให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

2. เป็นแนวทางการศึกษาและประเมินความคุ้มค่าในการลงทุนและประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากโครงการด้าน ICT และโครงการของรัฐอื่นๆ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนในด้านเศรษฐศาสตร์ และศึกษาผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการจัดตั้งศูนย์ฯ โดยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลศูนย์ ICT ชุมชนจากการสุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนการจัดตั้งศูนย์ฯ ในภาพรวม และศึกษาข้อมูลรายจ่าย และรายรับจากศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนตัวอย่าง โดยใช้ศูนย์ฯ ตำบลบางเพ็ญ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการเป็นกรณีศึกษาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลการลงทุนของภาครัฐ ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาประกอบการวิจัย

2. ศึกษาวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนในด้านเศรษฐศาสตร์ และศึกษาผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนตำบลบางเพ็ญ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

3. ใช้เครื่องมือด้านการเงิน ประกอบด้วย NPV IRR BCR สำหรับการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุน และใช้ ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับการศึกษาลงทุนที่ชุมชนได้รับ

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

1. ทำการศึกษาการดำเนินงานโครงการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ และ ผลประโยชน์ทางสังคมที่ชุมชนได้รับ

2. การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ข้อมูลจากกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน และข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจจากกลุ่มผู้มาใช้บริการศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน โดยเก็บข้อมูลจากศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนตำบลบางเพ็ญ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือด้านเศรษฐศาสตร์ ทำการศึกษาความคุ้มค่าในการลงทุนของศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ในด้านเศรษฐศาสตร์และสังคม โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ใช้การวิเคราะห์ทางการเงิน (Financial Analysis) มาใช้เปรียบเทียบผลตอบแทนทางการเงินในการลงทุนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยใช้ดัชนีชี้วัดหรือเกณฑ์การตัดสินใจ 3 วิธี คือ มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) อัตราส่วนมูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนต่อต้นทุน (BCR) และอัตราผลตอบแทนของการลงทุน (IRR)

3.2 การวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ให้ทราบถึงผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ ตลอดจนปัญหาและความคิดเห็นที่มีต่อการลงทุนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน โดยวิธีทางสถิติเบื้องต้นในการหาค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าร้อยละ (Percentage)

4. การแปลผลการศึกษา ผู้ศึกษาทำการแปลผลการศึกษา 2 ส่วน คือ ความคุ้มค่าในการลงทุนของศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน และการวัดผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ โดยจะแปลผลตามเครื่องมือทางการเงิน และหลักสถิติ รายละเอียดในบทที่ 2

5. สรุปและข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปถึงผลการดำเนินการของโครงการศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนว่ามีความคุ้มค่าด้านการเงินเพียงใด รวมถึงประโยชน์และความพึงพอใจที่ชุมชนได้รับ ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อโครงการศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

6. ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการศึกษา

การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนและประโยชน์ที่ชุมชนได้รับในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จะใช้เวลาในการดำเนินงานตั้งแต่วันที่ 15 ตุลาคม 2555 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2556 รวมทั้งสิ้น 6 เดือน 15 วัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1.1 ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา	2555			2556			
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูล	←————→						
1.1 ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐศาสตร์	←→						
1.2 ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน		←————→					
1.3 เก็บรวบรวมข้อมูล			←————→				
2. วิเคราะห์ข้อมูล					←————→		
2.1 วิเคราะห์ข้อมูลความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐศาสตร์					←————→		
2.2 วิเคราะห์ข้อมูลผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ						←————→	
3. แปลผลการศึกษา						←————→	
4. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ						←————→	
5. จัดทำรูปเล่ม							←→